

*Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Hercegovačko-Neretvanska županija/kanton*

**OPĆINA PROZOR-RAMA
Služba za razvoj, poduzetništvo, obrt i financije
Odsjek za razvoj, poduzetništvo, obrt, poljoprivredu i turizam**

Prozor-Rama, Kralja Tomislava bb, tel./fax.: +387 36 771 912; 771 342; e-mail: poduzetnistvo@prozor-rama.org

**INFORMACIJA
O STANJU POLJOPRIVREDE I PROVEDENIM
POTICAJNIM MJERAMA NA PODRUČJU
OPĆINE PROZOR-RAMA**

Prozor – Rama, svibanj 2024.

UVOD

Obzirom na važnost za klime, reljefa, vegetacije, poljoprivrednih površina po vrstama, za poljoprivrednu proizvodnju na određenom lokalitetu, u ovu informaciju smo uključili opise stanja po svim važnim elementima. Također smo dali pregled stanja pojedinih poljoprivrednih oblasti na području općine Prozor – Rama, što je preduvjet da cjelovito sagledavanje i stanja u oblasti poljoprivrede u općini Prozor – Rama, kao i razvojnih mogućnosti u ovoj oblasti.

I. OPĆI PODACI

Područje općine Prozor – Rama (u daljem tekstu, povremeno: Općina), obzirom na svoju veličinu ne čini sasvim homogen prirodni prostor. On se iskazuje tako što se na sasvim malom rastojanju osjeti prisutnost submediterana sa kontinentalnom i planinskom klimom, krajnje divergentne nadmorske visine, živa orografija terena, raznolikost sastava tla i diferencirana uporabna vrijednost zemljišta.

U pogledu zemljopisne slike, sjeverni dijelovi Općine sa svojom klasičnom poljoprivrednom proizvodnjom i njenom skromnom učinkovitosti cimaju karakteristike kontinentalni krajolicima. Njeni, istina ne veliki, južni dijelovi imaju elemente izmijenjenog Mediterana. Općina u svim segmentima svoje poljoprivredne strukture odaje sliku dosta nerazvijenog područja, poljoprivredna proizvodnja na gospodarstvima ovih krajeva uvijek je bila niska i ona zaostaje za onom koju ima Zapadna Europa. U svojoj horizontalnoj - sirovinskoj zoni ona je generalno bila loša i nešto je bolja samo u rijetkim primjerima poduzetnika koji svojim odlukama tek nagovještavaju ulazak nešto smjelijih proizvodnih tehnologija. Umjerene orografske i ka tomu dosta blagorodne klimatske karakteristike, daju joj mogućnosti da pred poljoprivredni sektor postavi visoke zadaće. Općina Prozor-Rama je, uvažavajući važnost poljoprivrede, u svoj aktualni strateški i razvojni dokument - Strategiju razvoja općine Prozor – Rama za period 2022.-2027., poljoprivredu i njen razvoj postavila na značajno mjesto i predvidjela cijeli niz mjera i aktivnosti potrebnih za njen kontinuiran i osmišljen razvoj, čime se nastojalo pridonijeti izraženijem zanimanju stanovništva za odlučnijim bavljenjem poljoprivrednom proizvodnjom.

Poljoprivredno zemljište

Općina Prozor-Rama raspolaže sa oko 47,7 tisuća hektara ukupnih površina i spada među tri najveće općine u HNŽ-u. Kad je u pitanju poljoprivredna proizvodnja, onda se, prema katastarskim podacima, barem formalno može računati na 21,2 tisuće ha, što čini oko 44% ukupne općinske teritorije .

Unutar poljoprivrednog zemljišta, 8,8 tisuća ha ili samo 42 % spada u kategorije obradivog, što ukazuje da se radi o poljoprivrednom ozračju u kojemu sa oko 58 % dominiraju travno-pašnjački proizvodni pokrovi. U obradivom zemljištu opet sa 4,8 tisuća ha ili 54% eksponiraju se livade, tako da za intenzivnu proizvodnju ostaje tek oko četiri tisuće ha, u kojima se nalazi oko 3,8 tisuća ha vrtova i oranica te 238 ha voćnjaka, gdje su uključene površine novih nasada krošnjastog voća te jagodičasto voće, kako je prikazano u tablicama. Što se vlasništva tiče, oko 15,4 tisuće ha poljoprivrednog zemljišta ili 72,7% pripada obiteljskim gospodarstvima, dok se ostatak od 5,8 tisuća ha ili 27,3 % vodi kao državno vlasništvo.

Tablica 1. Kategorije zemljišta poljoprivrednih površina u općini Prozor - Rama (Bonitetne kategorije)

OPĆINA	I (ha)	II (ha)	III(ha)	IVa/IVb (ha)	V(ha)	VI (ha)	VII(ha)
Prozor /Rama	-	-	-	-/1.206,27	1.509,54	4.736,01	17.315,92

Izvor: Karta uporabne vrijednosti zemljišta na području HNŽ, Studija uporabne vrijednost zemljišta HNŽ/K

Tablica 2. Poljoprivredno zemljište po agrozonomama u općini Prozor – Rama

Općina	Agrozona I ha	Agrozona II. ha	Agrozona III. ha	Zona šuma ha	Zona neplodno ha
Prozor/Rama	1.206,27	6.245,55	17.315,92	21.503,78	1.912,77

Izvor: Karta uporabne vrijednosti zemljišta na području HNŽ, Studija uporabne vrijednost zemljišta HNŽ/K

I agrozona–zemljišta namijenjena isključivo za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju,

II agrozona–zemljišta namijenjena za poluintenzivnu poljoprivrednu proizvodnju,

III agrozona- zemljišta za ekstenzivnu poljoprivrednu proizvodnju.

IV zona- zona šuma i

V zona - urbani prostori i površine isključene iz sfere biljne proizvodnje.

Šume i šumsko zemljište

Šume i šumsko zemljište na teritoriju općine Prozor - Rama prostire se na površini 23.091,00 ha, od čega su u državnom vlasništvu 20.982,00 ha ili 91%, a u privatnom vlasništvu 2.109,00 ha ili 9%. Visoke šume u privatnom vlasništvu su dosta usitnjene po podacima iz katastra. Ima ih samo 10,50 %, dok je postotak izdanačkih šuma u ukupnoj površini jako visok.

Prirodna obilježja općine Prozor-Rama

Klima

Klima u sprezi sa drugim pedogenetskim činiteljima u odlučnoj mjeri određuje poljoprivrednu proizvodnju. Područje općine Prozor – Rama obzirom na svoju veličinu ne čini sasvim homogen prirodni prostor. On se iskazuje tako što se na sasvim malom rastojanju osjeti prisutnost submediterana sa kontinentalnom i planinskom klimom, krajnje divergentne nadmorske visine, raznolikost sastava tla i diferencirana uporabna vrijednost zemljišta.

Odnos godišnjih prosječnih vrijednosti, oborina i temperatura na području Općine ukazuje da je u njoj klima uglavnom semihumidna (polusuha). Praktičan utjecaj na to ima različita visinska raspoređenost ukupnog njenog prostora koja počinje od niskih djelova sa 260 mnv do visokih planina od 2.074 mnv.

Niski dijelovi Općine pod blagotvornim su utjecajem izmijenjene mediteranske klime koja dolinom Neretve i Rame dopire od Mostara i Jablanice, ali sa počecima viših brda i planina ona prelazi u svoje sasvim drugačije kontinentalne oblike.

Reljef

Reljef Općine je vrlo raznovrstan i razuđen, a zastupljeni su brojni njegovi oblici. Nadmorska visina kreće se od 260 m u Ustirami i Gračacu do 2074 m u jugozapadnim planinskim krajevima. U valovitom i razuđenom reljefu Općina je satkana od planinskih visova Vrana (2074 m), Ljubuše (1.797 m), Raduše (1955 m), Baćine (1530 m), Proslapske planine (1268 m), te njihovih pašom bogatih obronaka i polja koja se mahom nalaze na padinama brda ili u blagim kotlinskim podnebljima.

Zajednička karakteristika ovoga područja je znatna heterogenost geomorfoloških mikroelemenata, koji se javljaju u različitim kombinacijama. Na relativno malom prostoru javljaju se gotovo sve moguće kombinacije kraških, glacijalnih, denudacionih i drugih mikroelemenata reljefa. Posebno su česte različite kraške pojave. Izraženi reljef i strmi nagibi padina praćeni su raširenim i izraženim erozijskim procesima. Hipsometrijski promatrano ovo područje odlikuje se velikim visinskim razlikama između planinskih masiva, visoravni i vrhova, te dubokih dolina i kanjona.

Vegetacija

U dugim procesima obrazovanja, razvitka i očuvanja zemljišta, vegetacija je jedan od presudnih pedogenetskih čimbenika. Znanost ukazuje da je prvotni (primarni) tip vegetacije u BiH bila skoro isključivo šuma, pa ona kao potencijalno prirodna i danas ima najveću ulogu.

Sekundarna vegetacija zastupljena je prirodnim travnjacima i pašnjacima, odnosno prirodnim i antropogenim livadama dok tercijernu vegetaciju čine okopavine (oranice, voćnjaci, vinogradi) i utrine. Iza njih kao posljednje, ali ipak dosta zastupljene, slijede antropogene pustinje (površine pod naseljima i infrastrukturom), te napokon ostale zemljišne površine koje također nisu pod vegetacijom kao što su goleti i euridična područja.

Što se općine Prozor-Rama tiče, njena vegetacija koja počinje od spomenutih 260 mnv na obalama Jablaničkog jezera pa do naznačenih planinskih visova, rasčlanjena je od flore srednjih Dinarida do biljnog pokrova izmijenjeno mediteranske populacije.

Krčenjem šumskih ekosistema stvorene su higromezofilne i termomezofilne livade. U višim predjelima od opisanih ima još očuvanih šuma bukve brdskog pojasa i livada, a u predjelima Rumbočko polje – Makljen (1.000 mnv) čiste su šume lišćara sa kitnjakom, cerom, ponegdje meduncem, te grabom i bukvom. Sjeverno i više nastupaju mješavine lišćara i četinara (klekovine bora), te još dalje čistih subalpskih bukovih šuma (klekovine bukve). Na južnim granicama su manje površine šume bukve i jele bez smrče, te daleko više šume bukve i jele sa smrčom, a na najvišim visinama šume bukve sa fragmentima klekovine bora.

II. STANJE U OBLASTI POLJOPRIVREDE 2023.

BILJNA PROIZVODNJA

1. VOĆARSTVO

Sa svojim ekoklimatom i konfiguracijom zemljišta, općina Prozor-Rama na velikom djelu svog prostora nudi snažne mogućnosti za proizvođače voća. Voćarstvo jest tradicionalna grana proizvodnje ovog područja, a šljiva njegova dominantna kultura. Za nju kao tržišnu voćarsku kulturu umnogome se vežu i oskudni prihodi poljoprivrednih domaćinstava.

Šljivici su bili uglavnom zasađeni šljivom požegačom (bistrica), koja je bili napadnuti virusom šarka koja je neizlječiva bolesti ove sorte šljiva i njihovo ubrzano propadanje. Općina je razradila projekt „**Revitalizacija voćnjaka šljive**“ te se opredijelila za potpore sadnji novih, na virus šarke otpornijih sorti šljiva, koje mogu osigurati rentabilnu proizvodnju. To je rezultiralo pojačanim interesom proizvođača tako da je u 2017. godini otpočeo projekt „**Revitalizacija voćnjaka šljive u općini Prozor - Rama**“. U sklopu navedenog projekta za sedam godina, uključeno 504 poljoprivrednih proizvođača i podignuto 92,67 ha šljive i podijeljeno 46 337 sadnica. Od strane Općine financiran je sadni materijal, analiza zemlje i savjetodavne usluge, te pružena podrška za ostvarivanje županijskog poticaja od 7500,00 Km/ha.

Tablica 3. Pregled realizacije Projekta „**Revitalizacija voćnjaka šljive**“ 2017-2023

GODI NA	Broj korisni ka	Površina ha	Broj sadnic a	Stanl ey	Čačans ka rodna	Hanita	Čačansk a ljepotica	Ažen ka	Elena	Čačansk a rana
2017	29	5,65	2 825	495	1880	-	180	270	-	-
2018	64	11,75	5 875	1220	3760	695	200	-	-	-
2019	100	19,41	9 707	2035	5657	2015	-	-	-	-
2020	127	22,76	11 380	1870	6695	2715	-	-	100	-
2021	87	16,56	8 280	1945	4105	2130	100	-	-	-
2022	63	10,53	5 265	800	3050	1090	325	-	-	-
2023	34	6,01	3005	710	1610	465	120	-	-	100
UKUP NO	504	92,67	46337	9075	26757	9110	925	270	100	100

Proizvodnja krošnjastog voća

Površine u 2023. godini na području Općine:

Tablica 4. Površine krošnjastog voća na području općine Prozor – Rama u 2023.

Kultura	Površine u ha			
	Ukupno	Stari nasadi (stanje po katastru)	Novi nasadi (procjena na terenu)	Nasadi podignuti u 2023. godini
Šljiva	340,71	201,8	129,94	8,97
Jabuka	22,01	9,8	12,21	-
Kruška	14,55	10,7	3,85	-
Orah	9,33	6,9	1,68	0,75
Dunja	0,9	0,9	-	-
Lješnjak	0,5	-	0,5	-
Breskva	0,2	-	0,5	-
Višnja	2,7	-	2,7	-
Trešnja	8,1	7,9	0,2	-
Svega	399,3	238	151,58	9,72

Izvor: Katastar Općine, evidencija Službe-terenski rad i prijave za poticaje

Proizvodnja ramske šljivovice: Tradicionalni način proizvodnje rakije od šljive primjenjuje se u brojnim kućanstvima koji imaju vlastite šljivike. Dio proizvođača osmislio je vlastita pakiranja i naljepnice, za sada kao poklone za prijatelje i poslovne suradnike. Slično je započela i proizvodnja „viljemovke“ i „jabukovače“. Godine 2023. urod krošnjastog voća bio je ispodprosječan.

Ostala prerada: Otpočela je ponuda domaćih prerađevina od voća, kroz manji broj OPG i jedne Zadruga, koji ulaze na šire tržište van općine.

Proizvodnja bobičastog voća

Tablica 5. Površine bobičastog voća u općini Prozor – Rama u 2023.

Vrste nasada	Površine u ha		
	Ukupno	Stari nasadi	Nasadi u 2023.godini
Jagode	0,5	0,5	-
Kupina	0,5	0,5	-
Malina	3	3	-
Borovnica	3	3	-
SVEGA	7	7	-

Izvor: Prijava plana proizvodnje, registar poljoprivrednih proizvođača i terenski rad

Značajnija proizvodnja bobičastog voća i pored dobrih ekoloških uvjeta u općini Prozor-Rama započela je 2005. godine, najprije se krenulo s jagodom a poslije i s drugim vrstama, te su se značajno povećavale površine pod bobičastim voćem, zbog problematike cijene na tržištu došlo je do naglog pada proizvodnje. U 2023. godini podizanje novih nasada bobičastog voća nije bilo te je primjetan trend opadanja proizvodnje bobičastog voća.

2. POVRTLARSTVO

Proizvodnja povrća

Tablica 6. Proizvodnja povrća u općini Prozor – Rama u 2023.

Vrsta usjeva		Površina ha
Krumpir, merkantilni		90
Mrkva		1
Luk crni		19,4
Luk bijeli/češnjak		1
Grah	zrno	7
	mahuna	2
Grašak	zrno	3
	mahuna	1
Kupus		23
Kelj		-
Karfiol/cvjetača		-
Paradajz/rajčica		18
Paprika zelena		10,5
Krastavacvi		6,8
Salata, zelena		1,1
Špinat i blitva		2,2
Cikla		-
Tikvice		-

Izvor: Terenski rad, prijava plana proizvodnje

Proizvodnja povrća u zatvorenim prostorima-plastenička proizvodnja

Sadašnja proizvodnja povrća u zatvorenim prostorima u Općini prostire se 1,35 ha plasteničkih kapaciteta.

Tablica 7. Plastenička proizvodnja u općini Prozor – Rama u 2023.

Vrsta proizvodnje	Površine u ha		
	Ukupno	Stari	Podignuti u 2023.godini
Plastenici	1,35	1,15	0,2

Izvor: Terenski rad

Na temelju člana 6. Pravilnika o utvrđivanju uvjeta, kriterija i postupaka za ostvarivanje prava na dodjelu plastenika i opreme u projektu „Ekonomsko osnaživanje socijalno ugroženih osoba i mladih osoba kroz proizvodnju povrća u plastenicima” i Sporazuma zaključenog između Općine Prozor-Rama i humanitarne organizacije „Muslim Aid Association“ Sarajevo, kojim su osigurana sredstva 80% i vlastitog učešća korisnika 20% u cilju osnaživanja socijalno ugroženih osoba i mladih osoba na području općine Prozor-Rama. Raspisan je Javni poziv za podnošenje zahtjeva za dodjele 20 plastenika od 100 m² sa sadnim/sjemenskim materijalom, sustavom za navodnjavanje i dodatnom opremom. Projekt asu sufinancirali Općina Prozor-Rama, 40% (1.260,00 KM po korisniku), nevladina organizacija MAA, 40% (1.260,00 KM po korisniku) i krajnji korisnik sa 20% (630,00 KM) od ukupne cijene plastenika i opreme. Na javni poziv je prijavljeno ukupno 33 korisnika, te sukladno Pravilniku i bodovanju zahtjeva odabrano je 20 proizvođača. Ukupna vrijednost projekta sa treningom, monitoringom i evaluacijom je 72.260,00 KM

3. RATARSTVO

Žitarice

Tablica 8. Proizvodnja žita u općini Prozor – Rama u 2023.

Vrsta usjeva	Požnjeveno Površina ha
Kukuruz, merkantilni	7
Kukuruz sjemenski	-
Pšenica	6
Ječam	54
Zob	1
Raž	2
Heljda	5

Izvor: Terenski rad, prijave plana proizvodnje i procjene za statistiku

4.. ANIMALNA PROIZVODNJA

Ovčarstvo

Stočarska proizvodnja, posebno uzgoj ovaca, tradicionalna je djelatnost u općini Prozor – Rama. Tijekom 2023. godine 58.obitelji intenzivno se bavilo ovčarstvom i kozarstvom sa ukupnim brojem od 11 669 grla. U navedeni broj grla uvrštena su grla iz obiteljskih farmi koje ostvaruju poticaj na proizvodnju i koje imaju više od 50 grla, dok postoje obitelji koje uzgajaju ovce i koze, a imaju ispod navedenog broja ovaca i koza. Na općinski Javni poziv za poticaju u 2023. godini prijavilo se 46 malih proizvođača, guz ukupan broj ovaca i koza 1249 grlo. Zajedno sa većim farmama prijavljenima na federalni poticaj, na području Općine imamo ukupno 12 948 grla ovaca i koza kod 104 poljoprivrednika. Proizvodnja obiteljskih ovčarskih farmi usmjerena je bila u pravcu proizvodnje i plasmana mesa i sira iz mijeha kao autohtonog proizvoda.

Svinjogojstvo

Na području općine Prozor – Rama postoji jedna farma za proizvodnju tovljenika i prodaju svinjskog mesna, as klaonicom. Godišnji kapacitet proizvodnje navedene farme u 2023. godini je 2600 tovljenika.

Tablica 12. Proizvodnja svinjskog mesa na farmama u općini Prozor – Rama u 2023.

Tovljenici/kg	50-110	ukupno
Kom.	2600	2600

Izvor: Podaci sa farme po izjavi

Govedarstvo - proizvodnja mesa u sustavu krava-tele

Na području Općine organiziranom proizvodnjom goveđeg mesa u sustavu krava-tele bavi se devet poljoprivrednih proizvođača (od toga 4-obrt, 3- OPG, 2 - d.o.o.) u čijem tovu se krajem godine nalazilo 314 grla u sustavu krava – tele.

Proizvodnja kravljeg mlijeka

Ukupna proizvodnja kravljeg mlijeka može se procijeniti na temelju poznatih podataka o broju krava i prosječnoj proizvodnji. Poznato je da na području općine ima oko 500 grla koja se koriste za mužnju sa dnevnom proizvodnjom od 9,75 litara po grlu, dolazimo do izračuna da se na području općine Prozor –Rama za 2023 godinu proizvelo ukupno 1 170 000 litara mlijeka. Dio proizvodnje mlijeka koristio se za osobne potrebe, za proizvodnju mliječnih proizvoda i za prodaju na tržnici i otkupljivačima.

Prerada kravljeg mlijeka

Na području općine Prozor-Rama nalaze se dva pogona za otkup, proizvodnju i preradu mliječnih proizvoda.

Tablica 13. Prerada mlijeka u mini siranama u općini Prozor – Rama u 2023.

Pčelarstvo

Pčelarska proizvodnja na području općine Prozor – Rama u posljednje vrijeme vidljivo se razvija i zauzima svoju veoma značajnu poziciju. Proizvodnjom meda intenzivno se bavi 55. obitelji, sa ukupnim brojem košnica 2366 prema evidenciji Udruge pčelar “Maslačak”

Proizvodnja ribe

Vodeni resursi bogatstvo su Općine kakvim se mogu podičiti malo koja područja. Rješenje o obavljanju djelatnosti proizvodnje ribe na području općine Prozor – Rama posjeduju: Ribogojilište „Krupić“ TIP „Dekorativa“ Perići i Kavezni uzgoj ribe „Perići“, vl. Jozo Zadrić. *Proizvođači ribe nisu obavezni dostavljati Općini podatke o proizvodnji, tako da ne posjedujemo njihovu godišnju proizvodnju.* Na Ramskom i Jablaničkom jezeru trenutno ne postoji kavezni uzgoj ribe.

5. PODRŠKA RAZVOJU POLJOPRIVREDE U 2023. GODINI

5.1. Poticaj kroz provedbu Programa i Pravilnika Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH za ostvarivanje novčanih podrški u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji za 2023. godinu

U ovom periodu postupalo se sukladno Programu Vlade Federacije o utrošku proračunskih sredstava za poljoprivrednu proizvodnju na području Federacije BiH, koja će se utrošiti kao potpora, poticaj za poljoprivredne proizvođače koji ispunjavaju propisane uvjete za animalnu i biljnu proizvodnju po Pravilniku za ostvarivanje novčanih potpora u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji. Služba za razvoj, poduzetništvo, obrt i financije Općine Prozor -Rama obavještavala je sve proizvođače da se prijave i podnesu zahtjev sa potrebitom propisanom dokumentacijom te im pružila stručnu potporu i savjet kako bi ostvarili novčanu potporu-poticaj, nakon čega je nadležna komisija resornog Županijskog ministarstva i općine obilazila biljne i animalne proizvođače i utvrđivali potrebite uvjete kao i pružali dodatne savjete na terenu.

Pružena je puna potpora našim poljoprivrednim proizvođačima, udrugama, poljoprivrednim zadrugama u pogledu savjeta, stručnih mišljenja te upoznavanju o zakonskim uvjetima i propisima kao i obrada predmeta, dostava nadležnim institucijama a sve s ciljem potpunog ispunjavanja uvjeta za ostvarivanje novčanih potpora u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji. Podneseni zahtjevi za ostvarivanje poticaja od strane poljoprivrednih proizvođača, obrađeni od strane Službe i odsjeka poljoprivrede:

a) Animalna proizvodnja:

Tablica 14. Zaprimljeni zahtjevi po vrstama proizvodnje – općina Prozor – Rama 2023. godina:

VRSTA PROIZVODNJE		Br. korisnika	Br.grla/br.košnica /litara	VRIJEDNOST KM
Animalna proizvodnja	Uzgoj rasplodne stoke (ovce i koze)	51 7	4854 1058	169.980,00 69.928,00
	Uzgoj sustav krava-tele	5 3	159 83	104.940,00 39.840,00
	Uzgoj krava prvotelki	4	30	19.800,00
	Rasplodne junice			
	Proizvodnja mlijeka	1 (4 zahtjeva-kvartala)	111 310	45.637,10
Ukupno		71	-	450.125,10

Gore navedeni zahtjevi su obrađivani kroz više faza realizacije:

1. U propisanom roku podnošenje zahtjeva na odgovarajućem obrascu -prijava proizvodnje.
2. Obilazak nadležne komisije i utvrđivanje propisanih uvjeta,
3. Kompletiranje predmeta i dostavljanje nadležnom županijskom ministarstvu na daljnju obradu.

Služba je u ovom razdoblju, skupa sa Savjetodavnom službom nadležnog županijskog ministarstva, obišla sve vlasnike koji su prijavili za ostvarivanje federalnih poticaja u 2023. godini, ostvarivali su se poticaji za dva modela za koji su doneseni i objavljeni pravilnici:

- Po modelu poticaj proizvodnji
- Po modelu ostalih vrsta novčanih potpora u poljoprivredi

5.2. Poticaj kroz provedbu Naputka o načinu uvjetima za ostvarenje potpora u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambeno-prerađivačkoj proizvodnji HNŽ.

Provedba naputka o načinu i uvjetima za ostvarenje potpora u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambeno-prerađivačkoj proizvodnji HNŽ broj:03-20-517/3 od 3.4.2023.god., općina Prozor-Rama zaprimila je 184 prijave za izlazak na teren .

Biljna proizvodnja:

Uvidom na terenu od strane ovlaštene komisije, 144 poljoprivredna proizvođača su ispunili propisane uvjete, sačinjen je zapisnik i upućen na daljnju obradu, dok 40 zahtjeva nije ispunjavalo uvjete spomenutog naputka.

- a) Podizanje novi nasada šljiva 54 zahtjeva površine 8,97 ha, iznos 67.725,00 KM
- b) Podizanje novi nasada oraha 2 zahtjeva površine 0,75 ha, iznos 5.625,00 KM
- c) Proizvodnja stari nasadi (šljiva, jabuka, kruška) 49 zahtjeva površine 17.83 ha, iznos 30.311,00 KM
- d) Proizvodnja malina stari nasadi 7 zahtjeva površine 1,95 ha, iznos 3.315,00 KM
- e) Proizvodnja rajčice na otvorenom 2 zahtjeva 0,81 ha, iznos 1.782,00 KM
- f) Proizvodnja crvenog luka 2 zahtjeva površine 0,86 ha, iznos 1.892,00 KM
- g) Proizvodnja bijelog luka 1 zahtjeva površine 0,4 ha, iznos 880,00 KM
- h) Proizvodnja graha na otvorenom 5 zahtjeva 0,97 ha, iznos 2.134,00 KM
- i) Plastičarska proizvodnja 4 zahtjev površine 0,33 ha, iznos 1.980,00 KM
- j) Kapitalna/Investicijska ulaganja 9 zahtjeva (Nabavka; traktora 3, motokultivator 5, priključak za traktor 1), ukupna subvencija iznosi 28.086,00 KM

Animalna proizvodnja:

Oprašivači poljoprivrednih kultura-pčelarstvo

Po županijskom naputku o načinu i uvjetima za ostvarivanje potpore u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambeno-prerađivačkoj proizvodnji za 2023. godinu, klijenti ostvaruju novčanu potporu za minimalno 20 te maksimalno 100 aktivnih pčelinjih društava.

Potpore za ovu vrstu proizvodnje iznosila je 12,00 KM po košnici. Na osnovu zaprimljenih zahtjeva utvrđeno je da se kod 55 klijenta nalazi ukupno 2366 košnica. Ukupan iznos isplaćen za ovu vrstu potpore 28.392,00 KM. Utvrđivanje broja košnica i podnošenje zahtjeva je realizirano uz podršku pčelarske udruge „Maslačak“.

Potpore hranidbe u ovčarstvu i kozarstvu

Pravo na novčanu podršku za hranidbu u ovčarstvu i kozarstvu imali su klijenti koji su dostavili zahtjev za federalnu novčanu potporu za Uzgoj rasplodne stoke-ovce i koze u 2023 godini i da mu je MPŠiV HNŽ sačinilo obračun novčane podrške i isti dostavilo FMPVŠ.

Udio podrške za hranidbu iznosi 7 KM za uzgoj rasplodne stoke ovce i koze. Po ovom pitanju svi proizvođači su obavješteni, pripremljeni obrasci- zahtjevi, te istima pružena podrška u popunjavanju. Za ovu vrstu potpore apliciralo je 58 korisnika za 5912 grla, sa ukupnim iznosom 41.384,00 KM.

Potpota hranidbe u uzgoju krava prvotelki-rasplodne junice

Pravo na novčanu potporu za hranidbu krava prvotelki-rasplodne junice imaju klijenti koji su dostavili zahtjev za federalnu novčanu potporu i da mu je ovo Ministarstvo sačinilo obračun federalne novčane potpore te isti dostavilo FMPVŠ.

Podrška za ovu vrstu potpore iznosi 90 KM po grlu. Podnesena su 4 zahtjeva sa ukupnim brojem grla 30. iznos isplaćen 2.700,00 KM

Potpota hranidbe u uzgoju goveda u sustavu krava-tele

Pravo na novčanu podršku za hranidbu u uzgoju goveda u sustavu krava-tele imali su klijenti koji su dostavili zahtjev za federalnu novčanu podršku za Uzgoj goveda u sustavu krava-tele u 2023 godini i da mu je MPŠiV HNŽ sačinilo obračun novčane podrške i isti dostavilo FMPVŠ. Udio podrške za ovu vrstu proizvodnje iznosio je 90 KM po grlu (max. 40 grla po klijentu). Za ovu vrstu potpore apliciralo je 8. proizvođača za 206 grla, ukupan iznos isplaćen 18.540,00 KM.

5.3. Poticaj kroz provedbu Programa poticaja poljoprivredi i ruralnom razvoju Općine Prozor-Rama

Temeljem Programa utroška sredstava za razvoj poljoprivrede sa kriterijima raspodjele i javnog poziva za prikupljanje zahtjeva za odabir korisnika za poticaj poljoprivrednoj proizvodnji, na području općine Prozor-Rama 2023. godine je poticano slijedeće:

1. Proizvodnja ramskog bijelog luka-češnjaka, 1.500,00 KM/ha.
2. Voćarska proizvodnja –podizanje novih nasada šljive, Projekt revitalizacije voćnjaka (sadni materijal, analiza zemlje i savjetodavne usluge)
3. Ratarska proizvodnja (pšenica, raž, ječam, heljda, zob, kukuruz i dr.), 500,00 KM/ha
4. Potpora proizvodnji kravljeg mlijeka, 0,10 KM/lit.
5. Potpora uzgoju muznih krava, i sustav krava tele, 150,00 KM/grlo
6. Subvencija za kapitalna ulaganja i ruralni razvoj, po poslovnom planu i ulaganju
7. Podrška poljoprivrednim udrugama
8. Potpora pojedinačnim projektima poljoprivrednika
9. Ovčarska i kozarska proizvodnja u sustavu federalnog poticaja, 5 KM/ rasplodno grlo
10. Ovčarska i kozarska proizvodnja koji nisu u sustavu federalnog poticaja, 10 KM/ grlo-osnovno stado
11. Obuka i edukacije poljoprivrednih proizvođača
12. Sudjelovanje u projektima fondova i većih razina vlasti
13. Subvencija veterinarskih usluga za analizu zdravstvenog stanja mliječnih krava i grla za tov

Potpota biljnoj proizvodnji

Proizvodnja ramskog bijelog luka-češnjaka

Zaprimljeno 1 zahtjev koji su obrađeni u izvještajnom periodu;

- Ukupan površina nasada bijelog luka za poticaj ; 0,4 ha, ukupno isplaćeno poticaja za ovu proizvodnju; 600,00 KM.

Voćarska proizvodnja

Podizanje novih nasada šljive, jesenska sadnja 2023 -Projekt revitalizacija voćnjaka:

Općina je odobrila 34 zahtjeva poljoprivrednih proizvođača za nabavku sadnica šljive za jesensku sadnju, sa najviše dozvoljene sadnje do 0,2 ha. Podijeljeno je 3005 sadnica a ukupna površina zasađena 6, 01 ha. Od strane Općine financiran je sadni materijal, savjetodavne usluge. Obrada zahtjeva za županijske poticaje će biti u 2024 godini jer sukladno nalogu jesenska sadnja pripada za poticaje naredne godine.

Ratarska proizvodnja (pšenica, raž, ječam, heljda, zob, kukuruz i dr.)

- Broj zahtjeva koji ispunjavaju uvjete; 33
- Ukupan površina zasijanih žitarica 33,55 ha
- Ukupno za isplatu poticaja; 16. 775,00 KM.

Potpore animalnoj proizvodnji

Potporu proizvodnji kravljeg mlijeka

Korisnici sredstava ovog javnog poziva mogu biti fizičke i pravne osobe (OPG, poduzeća i obrti) sa sjedištem u općini Prozor-Rama koji ostvaruju stočarsku proizvodnju kravljeg mlijeka i koji su isporučili otkupljivačima-prerađivačima.

Sredstva za potporu proizvodnji kravljeg mlijeka dodjeljivala su se proizvođačima mlijeka na području općine Prozor-Rama koji su ispunili uvjete za federalni poticaj. Općina Prozor-Rama poticala je ovu vrstu proizvodnje 0,10 KM/l po litru, najviše do 500,00 KM po prijavitelju/ mjesec. Za IV. kvartal 2022. godinu i za I.,II., i III., kvartal 2023. godine, u izvještajnom periodu obrađeno je 1 korisnik sa 4 zahtjeva. Za ovu vrstu potpore u 2023. godini uplaćeno je 6.000,00 KM (za 111 310 litara mlijeka).

Potpore uzgoju muzni krava i uzgoj sustav krava- tele

Sredstva za potporu uzgoja muznih krava i uzgoj sustav krava tele, dodjeljivala su se svima proizvođačima mlijeka na području općine Prozor –Rama, i koji vrše proizvodnju goveđeg mesa u sustavu krava tele u visini od 150,00 KM godišnje po grlu.

Za ovu vrstu potpore služba je zaprimila 187 zahtjeva, nakon terenskog rada, obilaska stočara utvrđeno je da kod podnosilaca zahtjeva nalazi ukupno 554 muzno grlo i grla u sustavu krava tele. Iznos isplaćen za ovu vrstu potpore je 83.100,00 KM

Osnovno stado ovaca iznad 50 i koza iznad 25 grla (poljoprivrednici koji ostvaruju federalni poticaj)

Sredstva za ovu vrstu potpore iznosila su 5 KM po grlu, poljoprivrednim proizvođačima koji ostvaruju Federalni poticaj, a kao dokaz uz zahtjev prilože zapisnik županijske komisije. Zaprimito 58 zahtjeva. Ukupan broj rasplodni ovaca i koza 5912 grla. Za ovu vrstu potpore ukupno uplaćeno 29.560,00 KM.

Osnovno stado ovaca ispod 50 i koza ispod 25 grla (poljoprivrednici koji ne ostvaruju federalne poticaje)

Sredstva za ovu vrstu potpore iznosila su 10,00 KM po grlu osnovnog stada na osnovu podnesenog zahtjeva, utvrđenog stanja na terenu i zapisnika službe. Zaprimito 46 zahtjeva, ukupan broj ovaca i koza 1249 grla. Za ovu vrstu potpore ukupno uplaćeno 12.490,00 KM.

6. POMOĆ POLJOPRIVREDNIM UDRUGAMA

Poznajući značaj udruživanja poljoprivrednih proizvođača u udruge kako bi lakše ostvarili svoj cilj u proizvodnji i plasmanu proizvoda. Općina je pružala svaku pomoć registriranim poljoprivrednim udrugama kroz: financijsku potporu, pomoć pri kandidiranju određenih aplikacijskih programa, stručnu pomoć i povezivanje sa višim institucijama vlasti. Preko Ekološke udruge „EKO PLOD“ vršena je realizacija projekta Revitalizacija voćnjaka šljive i savjetodavnih usluga. Preko ove udruge vrši se praćenje stanja u poljoprivredi na području ove općine, te se daju prijedlozi za određena poboljšanja. Za svoj rad podržano je ribolovno

društvo „Ramske vode“ koje im ovlasti zaštite ribljeg fonda u ribolovnim zonama Prozor-Rama.

7. ODOBRENJA ZA RAD POLJOPRIVREDNIH DJELATNOSTI I UPIS U REGISTAR POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA I REGISTAR KLIJENATA

Obrt poljoprivredne djelatnosti

Na području općine Prozor-Rama sa sa danom 31.12.2023. godine, posjeduje Rješenje-odobrenje za rad 46 poljoprivredne djelatnosti od čega 38 osnovno zanimanje i 8 dopunsko zanimanje, od ukupno registriranih 137 obrta (65 osnovno i 47 dopunsko)

Upis u Registar poljoprivrednih gospodarstava i Registar klijenata

U registar poljoprivrednih gospodarstava i registar klijenata u 2023. godini, upisano je 42 poljoprivrednih gospodarstava, pa je ukupno u RPG i RK upisano 910 obiteljskih gospodarstava i klijenata do kraja 2023. godine.

Svim poljoprivrednim proizvođačima koji su vršili promjene u RPG i RK pružena je pomoć prilikom popunjavanja obrazaca i dr. a njih je u 2023 godini bilo ukupno 330 koji su redovito prijavili promjene za tekuću godinu.

Na podešeni pismeni zahtjev poljoprivrednih proizvođača izdavane su 50 potvrde o upisu u RPG i RK,. Potvrde su izdavane u različite svrhe i to prijave na javne oglase, dizanje kredita, registraciju teretnih vozila za vlastite potrebe u sklopu poljoprivredne proizvodnje i dr.

U Registra pčelara i pčelinjaka, (otpočeo sa upisom u 2019. godini), ukupno upisano 68 pčelara i pčelinjaka, u 2023. godini upisano 4 pčelara a promjene vršilo 59 pčelara.

Putem obavijesti, kontaktima i telefonski redovito obavještavamo sve poljoprivredne proizvođače koji žele ostvarivat poticaje da su obvezni do 31.3. tekuće godine, izvršiti promjene podataka u RPG RK kao i registar Pčelara u propisanim rokovima.

Tablica 15. Pregled u RPG /RK kroz period od zadnjih 7 god.

God.	Upisani u RPG/RK	Promjene	Registar pčelara i pčelinjaka
2017	47	127	-
2018	75	201	-
2019	117	264	44
2020	82	303	10
2021	45	352	7
2022	33	359	3
2023	42	330	4

8. VOĐENJE EVIDENCIJE O POLJOPRIVREDNOM ZEMLJIŠTU I PROJEKTI IZ ZEMLJIŠTA;

Na temelju članka 128. stavak 2. Zakona o poljoprivrednom zemljištu ("Službene novine Federacije BiH", broj 52/09), i članka 44. Zakona o poljoprivrednom zemljištu HNŽ („Narodne novine HNŽ“ broj: 8/13) i Pravilnika o sadržaju i obliku obrazaca i načinu vođenja evidencije o poljoprivrednom zemljištu, ova služba vodila je evidenciju u obliku godišnjeg stanja prema dobivenim podacima iz katastra Općine i CZ, o obradivom i neobradivom poljoprivrednom zemljištu po katastarskim kulturama i klasama, o miniranim površinama te iste dostavljali nadležnom Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede HNŽ.

Na obrascu br. 6. koji je poslan u Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede HNŽ postoje podaci o ukupnoj miniranosti šumskog i poljoprivrednog zemljišta i ona iznosi 421

274 m², sa stanjem 31.12.2023. godine. U 2023 godini deminirano je 51 997 m² šumskog i poljoprivrednog zemljišta.

9. SAJAM POLJOPRIVREDE, PREHRANE I TURIZMA “DANI ŠLJIVE”

Šesnaesti Sajam poljoprivrede, prehrane i turizma pod nazivom “DANI ŠLJIVE” održan je 18. i 19. rujna 2023. godine. Cilj je bio okupiti sve relevantne gospodarstvenike iz oblasti poljoprivrede, prehrane i turizma kako bi se pored promocije njihovi proizvoda stvorio ambijent za uspostavu bolje međusobne suradnje, otvaranje mogućnosti unapređenja proizvodnje i prezentiranje trenutanih mogućnosti gospodarskih perspektiva uz nezaobilaznu suradnju sa znanstvenicima i znanstvenim institucijama. Na sajmu je sudjelovalo stotinjak izlagača. Mnogi poljoprivredni proizvođači sa područja naše Općine su svoje proizvode predstavili preko udruga čiji su članovi, kao i sportski klubovi.

U sklopu manifestacije je organizirana gastro ponuda Rame. Sajam je imao i humanitarni karakter tako da je sav prihod od ulaznica kao i od organizirane tombole namijenjen Crvenom Križu općine Prozor-Rama, a nagrade za tombolu su darivali izlagači i posjetitelji.

Na Sajmu je vršeno ocjenjivanje kvalitete, rakija, likera, te natjecanje u pogađanju jačine ramske šljivovice, dodijeljene su plakete za kvalitetu, plakete za kvalitetu gastro ponude, plakete za kvalitetu predstavljanja turističke ponude Rame i plakete za paletu proizvoda, dodijeljene su zahvalnice za sudjelovanje, uspješnu suradnju i pomoć u realizaciji sajma. Temeljem prijave manifestacija od značaja za našu općinu, financiranje Sajma su pomogli Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede HNŽ sa 7.000,00 KM

Općina Prozor-Rama u sklopu 16. Sajma poljoprivrede, prehrane i turizma „DANI ŠLJIVE „ organizirala je stručno predavanje na temu bolesti voća i zaštita šljive.

10. STATISTIČKA IZVJEŠĆA, ISTRAŽIVANJA I PLANOVI IZ POLJOPRIVREDE

Služba je u izvještajnom periodu obradila i prosljedila nadležnim institucijama slijedeća statistička izvješća:

Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede HNŽ Mostar;

- Plan proljetne sjetve na području općine Prozor-Rama u 2023. godini.
- Podaci o stanju u biljnoj proizvodnji u 2022. godini.
- Izvješće o realizaciji proljetne sjetve u 2023. godini na području općine Prozor-Rama.
- Plan jesenje sjetve na području općine Prozor-Rama u 2023. godini.
- Izvješće o berbi strnih žita i berbi kukuruza za zrno u 2023. godini.
- Informacija o realizaciji jesenje sjetve u 2023. godini na području općine Prozor-Rama.

Federalnom zavodu za statistiku, Služba za statistiku HNŽ, Mostar :

- Izvješće o realizaciji proljetne i jesenje sjetve u 2023. godini na području općine Prozor-Rama
- Izvješće o ostvarenim prinosima/prirodima ranih usjeva i voća u 2023. godini
- Izvješće o ostvarenim prinosima/prirodima kasnih usjeva i voća i grožđa u 2023. godini
- Procjena brojnog stanja stoke i stočne proizvodnje za 2022. godinu, procjena se utvrđivala terenskim radom i radom u uredu
- Vrijednost subvencija koje su individualnim proizvođači dobili iz općinskog proračuna
- Općina Prozor-Rama je Federalnom zavodu za statistiku HNŽ/K u svibnju 2023. godine poslala tražene podatke; Statističko izvješće o nastanku otpada (OTP) za 2022. godinu za JLS općinu Prozor-Rama.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Strategijom razvoja općine Prozor – Rama 2021-2027. koja je u završnoj fazi, poljoprivredna proizvodnja postavljena je na mjesto od posebnog značenja za ovu Općinu, i to u sklopu Strateškog cilja 1. Razvijen i održiv gospodarski sektor kroz Prioritet 1.2. Razvijati održiv i konkurentan poljoprivredni sektor, koji će dati nove smjernice razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja, i to kroz;

MJERE ZA REALIZACIJU PRIORITETA

- Razvijanje sustava potpora poljoprivrednoj proizvodnji i prerađivačkoj djelatnosti poljoprivrednih proizvoda
 - Podupiranje uvođenju standarda i oznaka kvalitete, zaštita zemljopisnog porijekla poljoprivrednih proizvoda
 - Razvijanje savjetodavne aktivnosti usmjerene na suvremene poljoprivredne metode uz očuvanje tradicijskih znanja i vještina, prihvatljivo i za mlade poljoprivrednike, povezano i sa turističkom ponudom
 - Održivo upravljanje prirodnim resursima, posebno poljoprivrednim zemljištem, vodama i šumama
 - Unaprjeđivanje medijske i svake druge promocije općine kao područja zdrave hrane
 - Stvaranje uvjete za ravnomjeran razvoj ruralnih sredina
- Poboljšavanje prodaja poljoprivrednih proizvoda korištenjem nove gradske tržnice i organiziranjem tematskih sajмова

Godišnje se usvaja Program utroška proračunskih sredstava namijenjenih poljoprivredi, te se Općinskom vijeću podnosi izvješće o stanju poljoprivrede i provedenim poticajnim mjerama.

Mjere i aktivnosti koje se provode u oblasti poljoprivrede, počevši od federalnih i županijskih potpora do nabrojanih općinskih, rezultiraju određenim pozitivnim efektima. Međutim, sve to nije dovoljno. Poljoprivredne površine su dobrim dijelom zapuštene, ne obrađuju se i ne donose potrebne efekte u smislu stvaranja nove vrijednosti i zapošljavanja lokalnih obitelji.

Izravna općinska proračunska sredstva namijenjena poljoprivredi su značajna i povećavaju se svake godine. Uglavnom su kreirana tako da se vezuju uz rezultate poljoprivredne proizvodnje ili uz obrađene površine. U 2023. godini proračunska stavka: poticaji za razvoj poljoprivrede, izvršena je u iznosu od 249.248,00 KM, uz prijenos dijela obveza za isplatu u 2024. godini.

Općina Prozor – Rama može u daljem radu na potporama poljoprivredi više poraditi na povezivanju turističkog i poljoprivrednog sektora, dati potporu udruživanju poljoprivrednika, edukacijama i slično, uz nastavak suradnje sa domaćim i međunarodnim organizacijama i fondovima iz oblasti poljoprivrede.

Također je značajno nastaviti sa dobrom suradnjom sa domaćim i inozemnim organizacijama i fondovima kako bi se iz tih izvora koristila raspoloživa sredstva i u svijetu dostignuta znanja iz oblasti poljoprivredne proizvodnje.

Šef Službe
Josip Juričić, dipl.oec.